

היום נלמד בעזרת ה':

ראש השנה דף יא

נחלקו הדעות מתי נברא העולם האם בא' תשרי, או בא' ניסן. כל דעה מסדרת את האירועים להלן לשיטתה.

מנין שבתשרי נברא העולם: בריאת העולם צריכה להתאים לתקופה שבה היא נבראה. כלומר לדעת רבי אליעזר מתואר בפרשת הבריאה שהארץ נבראה מלאה דשאים והעצים היו מלאים פירות, כפי שנאמר בציונו הבריאה: 'תדשא הארץ דשא..עץ פרי'. מכאן מוכח שהעולם נברא בתשרי אז הארץ והעצים מלאים ולא בניסן. בנוסף, כתוב שירדו גשמים בתקופה הזו דבר המתאים לתשרי ולא לניסן.

אבל לדעת רבי יהושע מסתכלים על הבריאה בפועל: 'ותוצא הארץ דשא' (ולא 'ותדשא הארץ') 'ועץ עושה פרי' (ולא 'ועץ פרי') – זהו חודש ניסן שבו הארץ מוציאה צמחים והעץ מוציא פירות, ולא תשרי שכבר נגמרה בו הוצאת הצמחים והפירות. בנוסף, נתברכו הבהמות והחיות ב'פרו ורבו' דבר המתאים לחודש ניסן כנלמד מהפסוק 'לבשו כרים הצאן' (התעברו) בזמן ש'יתרועעו אף ישירו' (השיבולים נוקשות זו בזו כקול שירה).

לברכה לדורות: 'עץ עושה פרי' אינו תיאור של הבריאה העכשווית, אלא של איכות העץ המוציא פירות לעתיד.

לקומתן נבראו: 'עץ פרי' אינו תיאור של הבריאה העכשווית, אלא עץ שמסוגל להוציא פירות מיידית.

ירח שנולדו בו איתני עולם: 'איתנים' מלשון 'חוזק'. האבות הם היסודות החזקים שעליהם נשען העולם.

ואומר 'שמעו הרים את ריב השם והאיתנים': והאבות נקראו 'הרים', כמו שכתוב 'מדלג על ההרים' הקב"ה מדלג ומביא את הגאולה בזכות ההרים-האבות.

(המשך בדף הבא ↓)

בחודש זיו: הוא חודש אייר, והוא מכונה 'זיו' לרמז על האבות הזוהרים של העולם. והיינו שבחודש אייר כבר נולדו מקודם בניסן האבות (פירוש נוסף: האבות נולדו 'בתקופת ניסן' החלה גם באייר).

למועד אשוב אליך: המלאך אמר לאברהם שבמועד הקרוב שיבוא תלד שרה בן. הזמן הרחוק ביותר לפני המועד הבא - הוא המועד הנוכחי. והזמן הרחוק ביותר בין שני מועדים הוא מסוכות לפסח = 6 חודשים. אלא שעדיין אישה אינה יכולה ללדת בזמן קצר כזה. בנוסף, שביום הבשורה היא פירסה נידה, ואם כן חסרים לנו עוד שבעה ימים?

התשובה היא ששנה זו היתה מעוברת, ויתכן מצב שאישה תלד תוך שישה חודשים וקצת. כמו שמצינו אצל חנה 'ויהי לתקופות הימים' תקופה = 3 חודשים (השנה מתחלקת ל-4 תקופות), מיעוט תקופות שתיים ומיעוט ימים שניים, סה"כ שישה חודשים ושני ימים.

אתיא פקידה פקידה: בתחילה לומדים מלשון 'זכירה' האמור ברחל ובחנה – ואמור גם בראש השנה, ולאחר מכן לומדים את שרה מחנה מלשון 'פקידה' האמור בשתיהן.

'עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים': ה' שם את יום ראש השנה ('בכסה ליום חגנו' - זהו חג שהלבנה מתכסית בו, כדלעיל) עדות ליוסף שיצא למלוך על ארץ מצרים.

ואזדו לטעמייהו: המחלוקת מתי נברא העולם מתבטאת גם בזמן שבו התחיל המבול: האם בחודש חשון או בחודש אייר.

שמזל כימה שוקע: להבנת הדברים יש להקדים מעט ידע אסטרונומי:

כדור הארץ מסתובב סביב עצמו סיבוב יומי של 24 שעות (ידועה המחלוקת האם כדור הארץ מסתובב סביב השמש או שהשמש מסתובבת סביב כדור הארץ) במהלכם נראה לעומד על הארץ שהשמש זורחת ושוקעת. מלבד זאת מסתובב כדור הארץ סביב השמש סיבוב שנתי, סיבוב זה נוטה מעט באלכסון מהסיבוב היומי. במקביל לסיבוב השנתי סביב השמש נמצאים 12 קבוצות של כוכבים לאורך המסלול, הקרויות 'מזלות' (וכינו את שמותם לפי דמיון צורתם, כגון טלה, שור). בכל חודש נמצא כדור הארץ במהלך סיבובו סביב השמש במקביל למזל אחר. נמצא שבמהלך החודש

כשהכדור מתחיל את הסיבוב היומי שלו (- כשהשמש זורחת) עולה גם המזל המקביל במשך השעתיים הראשונות של היום, ולאחר מכן עם התקדמות הסיבוב היומי מתחלפים המזלות (כל מזל שעתיים מתוך 24 שעות).

מזל 'טלה' שייך לחודש ניסן אז הוא מתחיל לעלות בזריחה. אבל בחודש אייר מזל 'שור' מתחיל בזריחה, ואילו מזל 'טלה' כבר התחיל לעלות שעתיים קודם לכן בלילה, ולכן מתחילת היום ואילך נחשב הדבר שהוא נמצא במצב של שקיעה (עד שישקע בפועל לאחר עשר שעות). ואילו בחודש חשון מזל 'עקרב' מתחיל לעלות בזריחה, ולאחר עשר שעות מתחיל מזל 'טלה' לעלות, ולכן נחשב הדבר שמזל טלה בעליה.